

Boyko T. V. Emotional and Conductional Space of Saving of Health of Students of General Educational School

In the article certainly concept «emotional and conductional space of saving of health of school»; methodical bases of studies of children to write are considered, not straining a hand as element of work on saving and strengthening of health of students; methodical bases of switching of activity, physical emancipation, motive and emotional discharging are exposed; certainly and the task of emotional climate a lesson which depends on the humorous constituent of pedagogical intercourse in an educational process is described; the language culture of schoolboys, forming of which was always considered one of important tasks of school, is described, and which also can and must be considered in the aspect of saving of health, for Ukraine characteristically the use of negative words and unnormative vocabulary all of layers of population, but especially by teenagers, young people, this tendency, represents the modern decline of general level of language culture, impoverishment of dictionary supply, worsening psychological and spiritual health of students; a cultural saving health is exposed space, which represents the phenomena of culture and art, integrated in the educational processes of school. Certainly, that using keepings of health of technologies for the decision of educate tasks can be successfully realized exactly in educational space. Efficiency of educational process not only rises thus, interest to the lessons but also arrived at positive result for the health of students.

Key words: emotional and conductional space of saving of health of school, students, teachers, school.

Стаття надійшла до редакції 26.01.2014 р.

Прийнято до друку 28.03.2014 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Грищенко С. В.

УДК [373.5:371.3]:513

С. Б. Букша

**ТЕОРЕТИЧНЕ ОБРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я**

Сучасний якісний підхід до спеціальної підготовки майбутніх учителів основ здоров'я забезпечує поєднання професійного навчання (отримання знань, умінь та навиків), з розвитком морально-особистісних якостей (зокрема, з розвитком відповідальності, яка набуває ціннісне значення та стає професійною відповідальністю вчителя).

Формування індивідуально-професійних якостей триває протягом усього життя людини й не має кінцевих обрисів і меж. Однак, «на відміну від

розвитку особистості, її формування усвідомлюється самою особистістю й навколишніми відносно дискретно, тому що пов'язане з появою в структурі особистості нових, раніше відсутніх якостей» [5, с. 37]. У перспективі нашого дослідження ми припускали, що відповідальність, як властивість особистості, визначена в ступені її активності й усвідомленні обов'язку. Під час спеціальної підготовки фахівця відповідальність повинна переходити на новий якісний рівень. Професійна відповідальність учителя основ здоров'я – це новоутворення, але не нова, відсутня якість. Це новий рівень особистісної відповідальності, усвідомленої й прийнятої добровільно, що направляє вчителя на відповідальне виконання професійного обов'язку в справі формування, зміцнення й збереження здоров'я школярів.

Мета роботи – теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування професійної відповідальності майбутніх учителів основ здоров'я в процесі фахової підготовки.

Сучасні дослідження у галузі професійного навчання та виховання (С. Архангельський [1], Н. Кузьміна [3], Л. Ненашева [6], З. Решетова [8], С. Сисоєва [9] та інші), визначають наступні складові фахової підготовки, які найчастіше підпадають під поняття «сукупність педагогічних умов» формування професійно-значущих якостей особистості майбутнього вчителя. Це завжди є аналіз дидактичних умов (зміст навчальних програм професійного циклу, методи та форми проведення занять з професійно-орієнтованих дисциплін); організаційно-методичні умови (система форм навчальної та самовиховної діяльності студентів, які забезпечують професійну орієнтацію фахової підготовки); та професійні елементи (система практичних завдань, які забезпечують професійну спрямованість навчання; використання різних форм групової та самостійної роботи студентів).

Було визначено три блоки основних завдань, які повинні забезпечити досягнення мети – формування професійної відповідальності майбутніх учителів основ здоров'я в процесі спеціальної підготовки.

У першому блоці завдань ми визначили необхідність створення оцінних суджень про зміст, структуру й обсяг професійної відповідальності вчителя основ здоров'я; усвідомлене ставлення до професійних вимог.

Другим блоком завдань ми визначили розвиток мотиваційної й вольової спрямованості у професійному зростанні майбутнього вчителя основ здоров'я через процес самопізнання, саморозвитку й самовдосконалення.

Третій блок завдань повинен забезпечити оптимальний розвиток відповідальних практично-діяльнісних відносин, тобто вміння відповідально реалізовувати професійно-педагогічні й інші соціально значущі ролі вчителя на основі компетентнісного й діяльнісного підходів.

Процес формування професійної відповідальності в умовах фахової підготовки мав відбуватися в три етапи: через створення системи знань щодо якісного новоутворення особистості – професійної відповідальності майбутнього вчителя основ здоров'я; через самопізнання й самовиховання, розвиток професійних здібностей; через створення умов самореалізації та професійно-творчого зростання майбутніх фахівців, відповідального використання професійних знань, умінь та навичок в умовах педагогічної практики та подальшої професійної діяльності вчителя основ здоров'я.

На відміну від знань або навичок, відповідальне ставлення до професійних обов'язків формується не так швидко й не так помітно. Воно є результатом цілеспрямованого комплексного впливу на особистість студента протягом тривалого часу за допомогою багатьох засобів, методів, прийомів організації діяльності, уся сукупність яких, на наш погляд, визначається поняттям «педагогічні умови». Уся сукупність професійних якостей майбутніх учителів, усі особистісні властивості, що впливатимуть на успіх професійної діяльності, формуються та розвиваються в загальній структурі, у системі відносин і дій і є синтезом певних здібностей, інтелекту, рис характеру, прояву відчуттів та волі.

Таким чином, першою педагогічною умовою формування професійної відповідальності майбутніх учителів основ здоров'я в процесі фахової підготовки було визначено: орієнтація змісту фахової підготовки на усвідомлення майбутніми учителями основ здоров'я необхідності формування професійної відповідальності. Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра напрямку підготовки «Здоров'я людини» має власну специфіку організації навчально-виховного процесу, яка визначається змістом освіти. Впровадження в програму фахової підготовки вчителів основ здоров'я змістовного блоку «Професійна відповідальність учителя основ здоров'я» сприяє усвідомленню майбутніми учителями основ здоров'я необхідності формування професійної відповідальності.

Вивчення навчальних планів і програм підготовки для майбутніх учителів основ здоров'я проводилося з метою виявлення можливостей впровадження матеріалів морально-етичного та професійно-орієнтованого змісту. Було визначено предмети, на яких можна проводити цілеспрямовану роботу з виховання та самовиховання професійної відповідальності як системоутворювальної якості, що дає стрижень морально-етичній культурі майбутніх учителів. До таких дисциплін ми віднесли: «Вступ до спеціальності», «Педагогіку», «Психологію», «Теорію та методику фізичного виховання», «Лікувальну фізичну культуру», «Методику викладання основ здоров'я», «Валеофілософію» та «Культуру здоров'я», «Оздоровчі технології» тощо. Було розроблено програму спецкурсу з формування професійної відповідальності майбутніх учителів основ здоров'я, видано навчальний

посібник для самостійної підготовки студентів, розроблено матеріали для лекційних, семінарських та практичних занять.

Другою педагогічною умовою процесу формування професійної відповідальності майбутніх учителів основ здоров'я було визначено: спрямованість фахової підготовки на професійне самовиховання майбутніх учителів основ здоров'я. Ця умова передбачала впровадження в реальний процес фахової підготовки майбутніх учителів основ здоров'я таких методів, як самопостереження, самоаналіз і самооцінка.

Звертаючи увагу на актуальність досвіду професійної самоосвіти та самовиховання, О. Кучерявий експериментально довів залежність між рівнями активності студентів у професійному самовихованні й рівнями їх інтегральної готовності до педагогічної діяльності [4, с. 12-13]. Саме спрямованість самовиховання і самоосвіти на формування спеціальних якостей особистості майбутнього вчителя, як й на надбання спеціальних знань, дозволяє нам вважати цей процес фаховим та професійним. Самовиховання повинно сформувати сукупність певних морально-етичних якостей особистості майбутнього вчителя, а саме професійну відповідальність, яка виконує системо утворюючу функцію та забезпечує функціонування інших професійних якостей та вмінь на високому рівні. Самоосвіту та самовиховання майбутнього учителя основ здоров'я ми пов'язуємо з високою творчою активністю, яка базується на принципах особистісно-діяльного та акмеологічного підходів.

Працюючи над собою, майбутній учитель пізнає власні особливості й здатності, визначає спрямованість життєвих і професійних прагнень, вчиться вдосконалювати характер, особистісні й професійні якості. Важливим тут є вирішення протиріч між рівнем домагань у професії й реальними суб'єктивними й об'єктивними можливостями майбутнього професіонала. Необхідна умова виникнення потреби в професійному самовихованні для майбутнього вчителя – це його перехід з позиції учня («Я – студент, нехай мене вчать і виховують») на позицію майбутнього фахівця («Я – майбутній учитель і готую себе до виконання професійних обов'язків»).

Для активізації процесу професійного самоформування як важливій умові формування професійної відповідальності майбутніх учителів основ здоров'я, ми спрямували зусилля на розвиток механізмів рефлексії, як процесу самопізнання та самокерування (впровадження тестів, анкет, методик самодіагностики, залучення тренінгів та ігрових завдань, вправ на самовдосконалення тощо). До методів професійного саморозвитку було залучено засвоєння майбутніми вчителями основ здоров'я саногенного мислення. Засновником теорії саногенного мислення є Юрій Орлов, доктор філософських наук, автор книги «Сходження до індивідуальності» [7], відомий психолог, який розглядає можливості використання психологічних механізмів для підтримки здоров'я особистості. Ми також спиралися на розробки В. Вакуленко [2],

яка вважає, що професійне мислення вчителя може бути двох типів: патогенне та саногенне. Патогенне – це мислення з переносом на негативні образи та негативний досвід (таке мислення породжує хворобу душі та тіла), та саногенне – таке, що породжує здоров'я та надає стійкість у подоланні труднощів.

Третьою педагогічною умовою було визначено: використання інтерактивних та комп'ютерних методів і форм навчання, що створюють умови відповідальної творчої діяльності в процесі фахової підготовки майбутніх учителів основ здоров'я.

Упровадження інтерактивних та комп'ютерних технологій у навчальний процес переводить студентів на активний рівень, за принципом суб'єктності. Студенти мали змогу стати співавтором лекцій або семінарських занять, залучалися до співпраці, до активної творчості. Значно підвищувалася мотивація професійної діяльності, вона переставала розглядатися, як така, що очікує студента тільки після закінчення навчання. Інтерактивність полягала, насамперед, у підвищенні навчально-виховної ефективності професійно орієнтованих занять, і, як наслідок, – у значному зростанні рівня самосвідомості, активності та, зрештою, професійної відповідальності.

Сьогодні інтерактивність визначає також й можливості сучасних комп'ютерних освітніх технологій, які сприяють вирішенню різноманітних завдань: розвитку комунікативності (можливості комутації інформації за допомогою різних видів електронного зв'язку – форуму, чату, телеконференцій та ін.); розвитку адаптивності (можливості підтримування сприятливих умов процесу навчання, організації демонстрацій, самостійних робіт, наступність знань); забезпечують продуктивність (можливості зміни або доповнення інформації); сприяють прояву креативності (можливість створювати щонебудь або знаходити вирішення проблеми на основі запропонованого матеріалу, використовуючи творчі підходи й рішення, колективну творчість студентів). Крім того, це використання тренінгових, ігрових та проектних технологій навчання, створення проблемних ситуацій, проведення дискусій та мозкових штурмів.

Теоретичне обґрунтування означених педагогічних умов надавало чіткий напрям проведенню подальшої експериментальної роботи. Процес формування професійної відповідальності майбутніх учителів основ здоров'я поставав складним і динамічним процесом. Він здійснювався у просторі взаємодії особистості (суб'єктивного прийняття відповідальності) і професії (об'єктивних професійних вимог до вчителя).

Поетапна фахова підготовка майбутніх учителів основ здоров'я здійснювалася як процес поступального і неперервного професійно-особистісного розвитку, формування готовності майбутнього вчителя основ здоров'я до педагогічної діяльності, до прийняття професійної відповідальності за власну діяльність. Впроваджені педагогічні умови

забезпечували сукупність впливу на студента як суб'єкта фахової підготовки. Цей вплив здійснювався не тільки освітніми умовами самого середовища, у якому відбувається процес формування професійної відповідальності, а й внутрішніми умовами (власним потенціалом особистості майбутнього вчителя основ здоров'я, його готовністю до самовдосконалення та професійного самоформування) та усіма соціальними умовами.

Таким чином, починаючи з першого курсу навчання студенти повинні мати змогу постійно звертатися до важливого питання формування професійної відповідальності як новоутворення, що інтегрує в собі морально-вольові й професійно значущі якості.

Теоретична розробка педагогічних умов формування професійної відповідальності майбутніх учителів основ здоров'я сприяла обґрунтуванню програми формуючого етапу експерименту. Програма поєднувала різні організаційно-педагогічні та соціально-психологічні методи фахової підготовки. Вона складалася з оптимальних засобів і форм вирішення дидактичних, психологічних, соціальних, особистісно-діяльнісних завдань формування професійної відповідальності майбутніх учителів основ здоров'я в процесі фахової підготовки.

Список використаної літератури

- 1. Архангельский С. И.** Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы / Архангельский С. И. – М. : Высшая шк., 1980. – 368 с.
- 2. Вакуленко В.М.** Вступ до акмеології педагогічної освіти. / Валентина Миколаївна Вакуленко. – Алчевськ, 2003. – 150 с.
- 3. Кузьмина Н. В.** Предмет акмеологии физической культуры и спорта / Н. В. Кузьмина, А. У. Агеевец // Физическая культура, спорт и здоровье: материалы междунар. конгр., (СПб., 12-15 июня, 1996 г.) / СПбГАФК. – СПб., 1996. – С. 10.
- 4. Кучерявий О. Г.** Професійне самовиховання у вищій школі / Кучерявий О.Г. – К. : «Освіта України», 2010. – 199 с.
- 5. Манцурова Т.А.** Формирование профессиональной ответственности социального педагога в вузе : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.08 / Манцурова Татьяна Александровна. – Нижний Новгород, 2007. – 179 с.
- 6. Ненашева Л. А.** Моделирование профессиональной деятельности в учебном процессе / Л. А. Ненашева, Л. Г. Семушина . – М.: Высшая школа, 2004. – 512 с.
- 7. Орлов Ю.М.** Восхождение к индивидуальности: книга для учителя / Орлов Ю. М. – М. : Просвещение, 1991. – 287 с.
- 8. Решетова З. А.** Психологические основы профессионального обучения / Решетова З. А. – М. : Изд-во МГУ, 1985. – 207 с.
- 9. Сисоєва С. О.** Творча педагогічна діяльність вчителя : ознаки і методи / С. О. Сисоєва // Обдарована дитина. – 2005. – № 4. – С. 6 – 14.

Букша С. Б. Теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування професійної відповідальності майбутніх учителів основ здоров'я

На основі аналізу наукових праць виокремлено умови формування професійної відповідальності майбутніх учителів основ здоров'я; розглянуто методи та засоби створення оцінних суджень про зміст, структуру й обсяг професійної відповідальності вчителя основ здоров'я; формування усвідомленого ставлення до професійних вимог; спрямованість фахової підготовки на професійне самовиховання; використання інтерактивних та комп'ютерних методів і форм навчання, що створюють умови відповідальної творчої діяльності; теоретична розгляд педагогічних умов формування професійної відповідальності майбутніх учителів основ здоров'я забезпечив підґрунтя подальшого наукового дослідження.

Ключові слова: учителя основ здоров'я, педагогічні умови, формування професійної відповідальності.

Букша С. Б. Теоретическое обоснование педагогических условий формирования профессиональной ответственности будущих учителей основ здоровья

На основе анализа научных работ определены условия формирования профессиональной ответственности будущих учителей основ здоровья; рассмотрены методы и средства создания оценочных суждений о содержании, структуре и объеме профессиональной ответственности учителя основ здоровья; формирование осознанного отношения к профессиональным требованиям; направленность специальной подготовки на профессиональное самовоспитание; использование интерактивных и компьютерных методов и форм обучения, которые создают условия ответственной творческой деятельности; теоретическое рассмотрение педагогических условий формирования профессиональной ответственности будущих учителей основ здоровья обеспечило базу для дальнейших научных поисков.

Ключевые слова: учителя основ здоровья, педагогические условия, формирование профессиональной ответственности.

Buksha S. B. Theoretical Grounding of Pedagogical Conditions of Forming Future Health Basics Teachers' Professional Responsibility

The article presents an analysis of scientific researches of the problem of pedagogical professional responsibility. It identifies the conditions of forming future Health Basics teachers' professional responsibility in the course of professional training. It investigates methods and means of evaluative judgments on contents, structure and quantity of Health Basics teachers' professional responsibility.

Attention is paid to formation of deliberate response to professional demands and to the notion of professional duties. The article investigates

orientation of professional training towards professional self-education and self-development, towards usage of interactive and computerized methods and forms of teaching, that create the ground for responsible creativity.

The present theoretical investigation into pedagogical conditions of formation of future Health Basics teachers' professional responsibility provides a base for further scientific research and for developing an experimental work program.

Key words: Health Basics teachers, pedagogical conditions, formation of professional responsibility.

Стаття надійшла до редакції 24.02.2014 р.

Прийнято до друку 28.03.2014 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Горашук В. П.

УДК 378.0125.31:796

С. А. Жеребов

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ОДИН ІЗ ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

На сучасному етапі розвитку українського суспільства зберігається актуальність реформування галузі фізичного виховання, як одного з важливих компонентів цілісного розвитку особистості студента. Переосмислення змісту та форм навчання є стрижнем і водночас визначальною умовою ефективного функціонування цієї системи, на це спрямовує. Низка законодавчих, програмних і нормативних актів, прийнятих в Україні, які стосуються реформування системи вищої освіти. Для цього розробляються і впроваджуються нові дидактичні системи й технології. Інноваційні процеси в системі професійної освіти, новітні технології в навчально-виховному процесі були і є предметом дослідження вчених і педагогів-практиків.

Останнім часом схожими дослідженнями займалися багато фахівців. Найбільш відомі такі як Д. Воронін, О. Камаєва, С. Фішев. Ідея формування всебічно і гармонійно розвиненій особі передбачає також здійснення фізичного виховання особи. Фізичне виховання розглядалося в єдності з розумовим, етичним, трудовим, естетичним та іншими видами виховання. Але незважаючи на достатню кількість досліджень, питання важливості фізичного виховання в становленні особистості сучасного студентства, на наш погляд залишається не достатньо вивченим, що і обумовлює вибір нами теми статті.

Наше століття – століття значних соціальних, технічних і біологічних перетворень. Науково-технічна революція внесла до образу життя людини поряд з прогресивними явищами і ряд несприятливих